

Шевченко І.О.

студент 1 курсу магістратури 2 групи
Інституту підготовки юридичних
кадрів для Служби безпеки України
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОЧИНЦЯ-ТЕРОРИСТА

Анотація. У тезах проаналізовано соціально-демографічні, кримінально-правові, соціально-рольові, морально-психологічні структурні елементи кримінологічної характеристики злочинця-терориста.

Ключові слова: терористичний акт, терорист, кримінологічна характеристика, особа злочинця.

Наразі для України найбільша терористична загроза виникає не з огляду на тенденції розвитку міжнародного тероризму, а через агресивну політику Росії, спрямовану на дестабілізацію і дезінтеграцію нашої держави і пов'язану з цим організацію та підтримку диверсійно-терористичної діяльності квазідержавних утворень «ДНР» і «ЛНР», а також організацій сепаратистського спрямування. В цілому методи, які використовують підтримувані Російською Федерацією збройні підрозділи квазідержавних утворень «ДНР» і «ЛНР» для досягнення своїх політичних цілей (обстріли мирного населення, здійснення диверсій, створення перешкод у роботі міжнародних безпекових організацій, а також загроз життю і здоров'ю їх членів тощо), відповідають методам діяльності угруповань, визнаних терористичними низкою країн та міжнародних організацій [1]. Статистичні данні свідчать, що у 2013 р. Україна (з початком російської агресії) перемістилася з 51-го на 12-те місце серед 163 країн, які внесено до Глобального індексу тероризму, у 2015 - 2016 рр. займала 11-те місце, у 2017 р. – 17-те місце, а у 2018 р. – 21-ше місце [2]. Дослідження ознак особи злочинця-терориста має важливе науково-практичне значення для дослідження причин та умов злочинної поведінки терористів [3].

Злочинців-терористів на території України можна класифікувати згідно ієрархічної структури: 1) вищий рівень – керівники й духовні лідери організації, які здійснюють контроль, фінансування й організацію теракту, керівництво всією організацією; 2) середній рівень – керівники самопроголошених республік, польові командири, командири батальйонів і бригад. Здійснюють організаційно-контрольні й посередницькі функції. Самі рідко беруть участь у проведенні терактів; 3) нижній рівень – виконавці, найбільша і найрізноманітніша категорія осіб, до якої належать як місцеве населення, так і чужоземні найманці. Це можуть

бути групи чи одинаки, що здійснюють теракти [3, с.204].

У більшості випадків терористичні акти вчиняють чоловіки (95 %), але внаслідок розвитку технічних засобів та озброєння все частіше стали вчиняти їх і жінки (5%). Практика свідчить, що у жінок-терористок простежується найбільш тісний зв'язок і залежність від навколишнього середовища, особливо від найближчого оточення; жінки часто залучаються до терористичної діяльності родичами та чоловіками і вчиняли злочини у співучасті з чоловіками [4,с.203]. Аналіз кримінальних проваджень вчинених терористичних актів за 2017–2018 рр. вказує, що 45 % злочинів скоюють особи у віці 18–30 років, 35 % – 30–45 років, 20 % – старші за 45 років. Аналізуючи дані за рівнем освіти досліджуваних осіб, можна відзначити, що більшість учасників терористичної діяльності мають початкову середню – 4%, середню повну освіту – 48%, 19% – неповну середню, 25% – середню спеціальну освіту і 4% – вищу. Особи, які вчиняють злочини терористичного характеру, раніше не були притягнуті до кримінальної відповідальності. Це пояснюється ретельною підготовкою теракту, підбором виконавців, які не привертають уваги правоохоронних органів [5, с. 215].

Лідери терористичних угруповань, а також керівники-організатори за своїм соціальним походженням – в основному з небідних, часто багатодітних родин. Їх світоглядна основа базується на спрощеному розумінні світу, примітивному розумінні засобів боротьби (шляхом застосування насильства). Ідеологічним підґрунтям для них постає комплекс радикальних ідейних установок, які виступають як теоретичне підґрунтя для прояву насилля у різноманітних формах на нелегітимній основі для досягнення визначених цілей. До основних мотивів відносяться – ідеологічні, перетворення, активної зміни світу, влади над людьми, меркантильні, інтересу і привабливості тероризму як особливої діяльності, мотив самореалізації. До загальних характеристик терориста-керівника можна віднести спроможність впливати на свідомість та настрої організованої групи (економічний чинник, організаційний чинник), наявність харизми (спрямованість до домінування й управління оточуючими), наявність волі, схильність до агресії, висока потреба у престижі та володінні владою, наявність значної кризової суспільної ситуації під час юнацтва; особистісні характеристики організатора включають – відданість справі (терору) і організації, готовність до самопожертви, витриманість, дисциплінованість, здатність до “конспіративності”[6, с. 331].

Дещо іншим чином відбивається образ рядових терористів (виконавців), сучасні дослідники вважають, що він характеризується наступними показниками: за походженням можуть бути з різних верств населення, але здебільшого з непривілейованих верств; мотивуючий компонент в них значно спрощений і включає ідеологічні, мотиви перетворення й активної зміни світу; за загальними характеристиками це зазвичай молода людина з достатнім рівнем освіти, яка має світосприйняття у вигляді закону, що дає змогу знайти виправдання будь-яким діям заради досягнення мети, має схильність до агресії, спроможність байдуже дистанціюватися від страждань жертв терактів та потребу приналежності до групи, є палким прихильником ідеї, його характеризує повна увіреність у спроможності ідентифікувати тих, хто уособлює зло, має потяг до солідарності; у емоційному плані відмінним є відсутність будь-яких етичних проблем.

Винятковим у складі рядових терористів є наявність неосвічених людей з найнижчих соціальних прошарків суспільства, які, в основному, стають суто виконавцями терактів [6, с. 332].

Розуміння й здатність своєчасно виявити наведені вище ознаки характеру й поведінки особи, дають змогу випереджувального розуміння мотиву й мети їхньої діяльності, прогнозувати подальшу потенційну терористичну небезпеку, координувати зусилля підрозділів СБ України та інших правоохоронних органів України.

Список використаної літератури:

1. «Концепція боротьби з тероризмом в Україні»: Указ Президента України від 05.03.2019 №53/2019 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/53/2019/conv#n12>
2. The Global Terrorism Index 2018 URL: <http://visionofhumanity.org/app/uploads/2018/12/Global-Terrorism-Index-2018-1.pdf>
3. Головкін Б. М. Психологічні особливості злочинців / Б. М. Головкін, Я. Т. Наваліяна // Форум права. — 2012. — № 4. — С. 223-230. URL: <http://arjive.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2012-4/12gbmpoz.pdf>
4. Боротьба з тероризмом : навч. посіб. / за заг. ред. проф. В. В. Коваленка // Джужа О. М., Никифорчук Д. Й., Комарницький В. М. та ін. Київ: Видавничий дім "Скіф", 2013. — 584 с
5. Маслюк О.В. «Криміналістична характеристика злочинів терористичного характеру» URL: http://www.pap.in.ua/1_2019/102.pdf
6. Скуба Г., Карпінська Н. До питання криміналістичної характеристики злочинів терористичного характеру. Історико-правовий часопис. 2016. № 2 (8), с. 212–217.
7. Солодовнікова Х. К. «Соціально-психологічний портрет сучасного терориста». Вісник Національного університету оборони України 3 (40) /2014, с. 326-233.

Науковий керівник – докт. юрид. наук, проф. Б. М. Головкін

**Міністерство освіти і науки України
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого
Кафедра кримінології та кримінально-виконавчого права**

**Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності
імені академіка В. В. Сташиса
Національної академії правових наук України**

ПРОТИДІЯ ОРГАНІЗОВАНИЙ ЗЛОЧИННОСТІ І КОРУПЦІЇ

**Матеріали XIX Всеукраїнської наукової конференції
з кримінології
для студентів, аспірантів та молодих вчених**

(м. Харків, 2 грудня 2019 р.)

**За загальною редакцією
професора *А. П. Гетьмана* і професора *Б. М. Головкина***

**Харків
«Право»
2019**

УДК 343.9.02:328.185
П83

Редакційна колегія:
д-р юрид. наук, проф. А. П. Гетьман;
д-р юрид. наук, проф. Б. М. Головкін;
канд. юрид. наук, доц. О. В. Ткачова;
канд. юрид. наук, доц. О. В. Таволжанський;
зав. лабораторії Ю. Г. Бойко

П83   **Протидія** організованій злочинності і корупції : матеріали XIX Все-
укр. наук. конф. з кримінології для студентів, аспірантів та молодих
вчених (м. Харків, 2 груд. 2019 р.) / за заг. ред. А. П. Гетьмана і Б. М. Го-
ловкіна. – Харків : Право, 2019. – 232 с.

ISBN 978-966-937-837-8

ISBN 978-966-937-837-8

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2019
© НДІ вивчення проблем злочинності іме-
ні академіка В. В. Сташиса Національної
академії правових наук України, 2019
© Оформлення. Видавництво «Право», 2019

Наукове видання

ПРОТИДІЯ ОРГАНІЗОВАНИЙ ЗЛОЧИННОСТІ І КОРУПЦІЇ

Матеріали XIX Всеукраїнської наукової конференції з кримінології
для студентів, аспірантів та молодих вчених

(м. Харків, 2 грудня 2019 р.)

За загальною редакцією
професора *А. П. Гетьмана* і професора *Б. М. Головіна*

*Матеріали друкуються в авторській науковій
та літературній редакції*

Відповідальний за випуск *Б. М. Головін*

Оригінал-макет виготовлено на кафедрі кримінології
та кримінально-виконавчого права
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
(61024, м. Харків, вул. Пушкінська, 77, ауд. 89)

Підписано до друку з оригінал-макета 28.11.2019.
Формат 60×84 ¹/₁₆. Папір офсетний. Гарнітура Times.
Обл.-вид. арк. 16,92. Ум. друк. арк. 13,49. Вид. № 2348.
Тираж 60 прим.

Видавництво «Право» Національної академії правових наук України
та Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
вул. Чернишевська, 80а, Харків, 61002, Україна
Сайт: www.pravo-izdat.com.ua
E-mail для авторів: verstka@pravo-izdat.com.ua
E-mail для замовлень: sales@pravo-izdat.com.ua

Свідцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції — серія ДК № 4219 від 01.12.2011 р.

Виготовлено у друкарні ФОП Дуюнова Т. В.
Тел. (057) 717-28-80